ORATIO IN RECTORATU HABITA DIE 3. MENSIS AUGUSTI IN MEMORIAM...

Justus Friedrich Karl Hecker

IVSTI FRIDERICI CAROLI HECKER

MEDICINAE PROFESSORIS P. O.

ORD. AQVILAE RVBRAE III CL. C. L. ET ST. VLADIMIRI IV CL. EQVITIS

ORATIO

IN RECTORATV HABITA

DIE III MENSIS AVGVSTI

IN MEMORIAM FRIDERICI GVILELMI III

REGIS BEATISSIMI

BEROLINI

FORMIS A. G. SCHADEANIS

1845.

Princeps Celsissime,
Viri Excellentissimi
Illustrissimi,
Collegae carissimi,
Commilitones suavissimi,
Auditores o. o. ornatissimi!

Quotannis conditam universitatem eo ipso die concelebrantibus nobis, quo beatus Rex divinitus patriae donatus est, tam splendide oratores eximii et eloquenter exposuerunt, qualis Fridericus Guilelmus III. et universae reipublicae et nobis fuerit, ut mihi parum aut nihil supersit, quod dignum auribus illustrissimorum doctissimorumque virorum proferam. Movet me novum et insolitum munus, sensus vestros, collegae carissimi, interpretandi, qui saepe audita et vulgaria contemnitis, movet me expectatio vestra, auditores illustrissimi, hac maxime in parentatione annua, memorem publicae laetitiae, qua olim hunc diem celebrare soliti, memorem luctus et lacrymarum, quibus vita defunctum optimum regem prosecuti sumus. Quidni igitur verear, ne virium mearum modulus tantae solemnitati impar sit, qui oratoriis exercitationibus parum adsuetus, unus sim e

medicorum numero, inter quos eloquentes fere nulli, facundi vero intra limites propriae disciplinae haud admodum multi extiterunt, quum verborum artificioso splendori nulla aetate operam ex professo dederint, infinita rerum naturae multitudine et incredibili varietate impediti, quibus nullius linguae nomina, nulla dicendi ars sufficit? Sed erigit haesitantem ac vehementer commotum beati Regis imago, qui regiis virtutibus prae ceteris insignis, tam admirabili fuit veri ac morum simplicitatis studio, ut laudes vix ferre posset, verborum fucum vero et eloquentem adulationem aspernaretur. Talis regis memoria eloquentiam non exigit, veniam ideo et indulgentiam a vobis me impetraturum spero, si incomta ac simplici oratione, quantum illi acceptum referamus, in mentem vobis revocavero.

Multi quidem regiae stirpis principes litterarum dignitatem omnemque institutionem publicam promoverunt. Nam ut reliqua instituta omittam, Universitatem Viadrinam condidit Joachimus I. Elector (1506), Regimontanam Albertus Marchio Brandenburgensis ac primus Dux Borussiae (1544), Tuisceburgensem Fridericus Guilelmus Magnus Elector (1655) Halensem eodem saeculo exeunte Fridericus III. Elector, mox Fridericus I. Borussorum Rex (1694) — studia liberalia summo esse reipublicae et emolumento et ornamento, ad unum omnes censuere principes nostri: nemo vero, quantum valeret animus doctrina et litteris illustratus, clarius intellexit, quam Fridericus Guilelmus III. Etenim tempore calamitatis publicae, qua nunquam tristior populum prostraverat, victo exercitu, florentissimis provinciis a regno avulsis, reliquis vero exhaustis atque ad extremas rerum angustias redactis

et ab hoste magnam partem etiamnum occupatis, se resque suas in arcem ingenii humani recepit, condendae universitatis nostrae consilium cepit, conditam incredibili munificentia exornavit, ac renascentis patriae monumentum erexit perenne. Neque eum eventus fefellit. Nam inter primos litterarum studiosi mox arma cepere, et mortem obire parati inter ipsa tormentorum tonitrua stupenti Europae probarunt, quantopere dulcissimam patriam amarent et quomodo revererentur Regem suum iuvenes Borussici. Discant inde gloriosae illius tempestatis obtrectatores, quid sit, ingenuae hominis naturae, virtuti, doctrinae, fortitudini fidem habere, discant, quam firma arx imperii sit sensus et voluntas populi litteris et institutione illustrati. Ita Fridericus Guilelmus animi desponsionem vicit mente in suam palaestram provocata, et vindex factus est libertatis nostrae, similis Friderico illi II., qui litterarum universitates condendo saeculi sui barbariem, superstitionem, pervicaciam sacerdotalem debellare conatus est, sed ad finem optatum non pervenit magnus et sapiens Imperator, meliori certe saeculo dignissimus.

Miramini forte auditores, quid sit quod remotissima tempora cum nostris, dissimilia prorsus inter se, conferam. At animi humani natura omni saeculo eadem est, institutio tantum, eiusque conditiones, adminicula, impedimenta diversa existunt. Fridericus imperator, quum egregius naturae observator et apprime doctus esset, et ob id ipsum claro scribendi genere uteretur, populos suos ad propriam ingenii normam instituí voluit. Sensibus, quod maxime ad rem pertinet, et in omni doctrina naturali gravissimum est, res naturales acriter et distincte percepit, perceptas tanta simplicitate demonstravit, tautoque

594

ingenii acumine disposuit, ut melioris observandi rationis vestigia facile in eius libris reperias, quos de arte venandi cum avibus composuit. Quis tantum virum imitari sustinuisset saeculo decimo tertio? Caligabant mentes philosophia scholastica et corruptus ARISTOTELES longius latiusque dominabatur inter mortales, quam ipse FRIDERICUS, qui quum in libertatem studiorum vindicarentur ab imperatore, huic impares laqueos et vincula dialectica maluerunt, quibus irretiti persisterent, ne amplius quidquam posteris relinqueretur, quam elementariae istae quatuor qualitates, cum aetiologia et facultatibus peripateticis et ieiuna ista disputandi ratione, quae menti stuporem anteafferret, quam ad rerum naturae contemplationem accederet.

Subit mirari, qui factum sit, ut per tot saecula natura humana, quae divina tandem putatur, tam diram servitutem perpessa, nunquam ad libertatem aspiraverit, tantumque doctrinae et litteris impedimentum ipsa sibi obstruxerit? Causa est victoria, quam de PLATONE ARISTOTELES reportaverat. Ille alteram quidem ingenii humani partem excoluerat, omnis scientiae fontes in ipsa mente quaerendo, cuius spontaneam liberamque a sensuum ope vim cognoscendi, speculativam dicunt, mirifice illustraverat, omnem vero cognitionem empiricam, quae a perceptione sensuali incipit, atque ad observationem evecta, certam et probatam cogitandi materiam rationi suggerit, tamquam fallacem et incoustantem adeo reiecerat, ut eam scientia rationali comprehendi posse, prorsus negaret. Factum est ita, ut philosophia Platonica omnium minime in rerum natura versaretur, et naturae cognitione, quam ipse contemsit, plane destitutus esset PLATO, nisi forte illam exceperis, quae in sensum

Graecorum communem abierat — interim vero PLATONIS libri, divino afflatu conscripti, quo magis in admirationem raperent eius scholae asseclas, eo minus, quid omissum et qualis ingenio humano iniuria allata esset, cognoscendi locum relinquerent. Ignoscendum hoc inexpertae antiquitati est, quae quum in disputationes Platonicas affatim se et magna cum delectatione daret, poëticas nimirum et passim pulchras adeo, ieiuna certe et intricata dialectice expertes, libertate de summis rebus cogitandi et mobili quadam rationis flexibilitate, quam PLATO ingeniis strenuissime adseruerat, magnopere gavisa est. Et haec quidem rei caput est, si rationem habeamus effectus philosophiae Platonicae in omnem litterarum disciplinam.

ARISTOTELES contra omnem doctrinam a perceptione sensuali inchoavit, quam tantum abfuit, ut fallacem et inconstantem haberet, ut hac sola omnis scientiae rationalis fundamenta contineri doceret. Proinde totus fuit in cognoscendis eruendisque naturae operibus, in singularia incredibili cum assiduitate descendit, novas naturalis disciplinae provincias creavit, omnemque de rebus naturalibus philosophandi rationem instauravit funditus. Quantum praestiterit in singularibus, — quae cave ne flocci facias, nam horum cognitione destituta, omnis naturalis doctrina inanis est et nonnisi sonantia verba proferre apta — minus certe ex caeca antiquitatis admiratione, quam iure ut mihi videor, inexpertam dixi, quam inde colligere licet, quod illorum plurima et confirmata et denuo reperta a nostris hominibus sunt. Bona hucusque omnia, laudabilia, admirabilia. Jam vero ARISTOTELES liberae naturae observationi sterilia elementariae doctrinae dogmata, qualitates elementarias, cau-

sam materialem, formalem, efficientem, finalem, facultates commentitias, praefinitas cogitandi formas admiscuit, eaque tam acuta et subtili arte dialectica complexus est, ut qui vere peripateticum se profiteretur, huic ne latum quidem digitum ultra fines rigidae illius et immobilis doctrinae progredi liceret. Frustra divinus THEOPHRASTUS magnum praeceptorem secutus naturam observando praeclare et ipse scholae splendorem auxit, frustra speciosa augmenta ad doctrinam naturalem accessere, inter quae Alexandrinam corporis humani anatomen prae ceteris nomino: abolevit, evanuit mox naturae studium, theoria et dialectice peripateticae rerum potitae sunt, periit, quam PLATO poeta philosophus servaverat, inquirendi, cogitandique libertas. Factum est ita quod fieri videmus, ubicunque pygmaei gigantem, ignavi heroëm, vecordes sapientem imitantur: ut formam quidem servarent optime, spiritum vero et animam peripateticae doctrinae extinguerent disputationibus suis et commentationibus sophistae Aristotelici, nucleus periret, siliquae et putamina restarent. Quid multa? Vicit Academiam Lyceum perque terrarum orbem persuaserunt mortalibus peripatetici, nullam cognitionem certam et indubitatam haberi posse, nisi quae per cribrum dialecticum acta esset. Taedet fata referre litterarum, quae inde secuta sunt; sufficit GALENUM memorare, hominem ingeniosum quidem, doctissimum ac naturae observandae idoneum, sed plane peripateticum, cuius opera multiplex illa et mobilis medicina, quae nunquam sibi satisfacere potest in illustranda corporis animique natura, neque nomen doctrinae meretur, nisi inexhaustae rerum variabilitati ingenium suum usque accommodet omnique tempore nova sit — stabilis et stationaria facta est per

quatuordecim saecula. Similiter et in reliquis disciplinis obriguerunt atque congelaverunt omnia, tantusque marcor occupavit ingenia, ut novi quiddam invenisse ne honori quidem daretur, veteres tantum edidicisse, eorumque placita colligendo ruminasse, maxima eruditorum laus esset. Summa est, quod ingenii primitivas cognoscendi facultates, alteram mentis speculativam, alteram sensualem sive empiricam inter se coniungere nesciit antiquitas, neque PLATONEM cum ARISTOTELE conciliavit, nec ideo methodum empiricam rationalem, quam natura humana omnisque doctrinae vis et indoles utique exigit, erroribus utrinque commissis iuvenit.

Frustra PSELLUS, philosophus saeculi undecimi ingeniosissimus, atque in rebus naturalibus, quoad tunc temporis fieri potuit, versatissimus, ὕπατος τῶν φιλοσόφων in aula Byzantina, PLATONIS manes ab inferis excitavit, solus qui infaustam litem dirimere valuisset: vicit iterum ARISTOTELES, ac strepitu indies turbulentiori sophistarum scholae disputationibus dialecticis, inanibus, iciunis resonarunt. Id tantum effecit PSELLUS, quod plurimum contulit ad renaturam in Italia litterarum disciplinam, ut diligenter relegerentur PLATONIS dialogi a Graecis omnem antiquitatem caeca quadam et inerti delectatione complexis, nec postea oblivioni mandarentur. In occidente vero audacior etiam et corruptior philosophia scholastica hominum ingenia occupavit, rerum naturae prorsus ignara et sermonis incredibili barbarie sordida. Haec tenebras suas effudit super miserum genus humanum, omni superstitioni intemperanter subscribendo, stabilitatem et in ecclesiasticis rebus et in politicis firmando, adeoque abuti ansa est ARISTOTELIS auctoritate, ut ipsum eius nomen citaretur in extruendis sa-

garum bustis, quibus nescio inepte magis an crudeliter consortium cum diabolo imputabatur. Horret animus in reputandis nefandae superstitionis victimis, quae confirmata et a juridicis et ab ecclesiasticis, malleo isto maleficarum, horrendo atrae bilis malignitatisque humanae opere, et provocabatur usque et sustentabatur per saecula! Eu causam, cur studiorum libertas media aetate ne cogitari quidem potuit, cur Fridericus imperator parum aut nihil effecit litterarum universitates condendo.

Post saecula demum genus humanum deus e tenebris in lucem produxit. Resurrexit Plato, rediit cum Platone libertas, quae intra angustos scholae novae Platonicae limites proscripta in mysticam ingeniorum agitationem abierat, nec eam tamen prorsus inutilem vel infructuosam. Nam innata homini abstrusa examinandi novaque inveniendi libido, firmo naturae fundamento, quo insisteret, ob Platonis errorem destituta, arcanas aurificum et astrologorum doctrinas provocaverat, quae quantumvis tenebricosae, aliquam certe experimenta instituendi rationem induxerunt, quibus naturae quasi per ambages quaestiones suas proponebant illi qui philosophi proprie dicebantur. Mirum profecto, quantum istiusmodi tenebriones, portenta sua de philosophorum lapide agitantes, in arte chemica praestiterint, illa ipsa vel cogitandi somniandive libertate excitati, quam a Platone per hereditatem acceptam, vetustissima rei metallicae cognitione temperabant. Factum est ita, ut falsa principia recte inveniendis vel abstrusis rebus occasionem praeberent, quod et nostro tempore fieri videmus, dummodo assidue et diligenter natura quaestionibus scrutantium torqueatur. Non invenitur quidem id quod quaeritur, multa vero alia inter quae-

rendum elucescunt, quae vel ad rectam cognoscendi viam aliquando perducunt, vel ab aliis in meliorem usum conversa, doctrinam naturalem augent.

Maturuerunt arcanae hermeticorum artes ineunte saeculo decimo sexto, nec defuit, qui eas in lucem produceret. PARACELSUM dico, hominem ingeniosum et audacissimum, qui quum a studiis peripateticis a pueris alienus esset, bellum movit internecinum et inexpiabile contra Aristotelicos, ac nescius plane, quam personam tueretur in universa republica litteraria, praeter eruditorum opinionem a parte doctrinae naturalis in auxilium venit Platonicis a MARSILIO FICINO interim non modo in Italia, sed per totam Europam excitatis. Nolo repetere in coetu doctissimorum auditorum quantum et ad ecclesiam et ad litteras reformandas eo saeculo contulerit doctrina Platonica, nam homines, divino afflatu ex altissimo sopore ad se redeuntes, e vinculis philosophiae scholasticae tamquam e carcere evolavisse constat, afferre tantum licet, incredibilem vim litterarum genio additam esse, praeclaris illis vel PYTHAGORAE vel PLATONIS placitis, quae ad vitam naturae universam pertinent, a PARACELSO in medium prolatis, quae relegata iam pridem e litteris, arcana ista alchymia veluti squalido in vase feliciter servaverat. Haec intellectum quidem eius aetatis hominum superavere, nam PARACELSUM impurus adeptorum grex sequebatur, lapidem philosophorum et medicamenta sciscitantium, ipse vero magis ad excitandam turbulentissimam fermentationem, quam ad docendum vel persuadendum idoneus extitit, quum litteris, quae ad humanitatem pertinent, ne imbutus quidem esset, nec ideo eruditis placeret: attamen ex aurora venturam lucem non defuerunt qui cognoscerent.

Interim litterarum orbis insensibili quadam vi in dies vehementius commotus est, quae et nolentes adeo affecit, ut sub finem saeculi omnis disciplina naturalis penitus mutata, nec iam sui similis appareret. Iam herbarii DIOSCORIDEM non verbis, sed plantas in montibus et arvis colligendo easdemque diligenter describendo ac pulchre delineando commentabantur, iam non fidem habebant APULEII portentis zoologi, augescente sensim et pedetentim historia animalium naturali, nec amplius in anatomicis GALENUM gravissimorum errorum accusare haesitabant meliores, vel eius auctoritatem naturae iudicio praeferre; ipsi etiam medici, etsi institutionibus Galenicis imbuti, sepositis tamen qualitatibus elementariis, multo melius morbos observabant, et naturae thesauris in curandis aegrotantibus multo prudentius utebantur. Quod non ita propono, quasi vetus scholastica methodus cum superstitione, pedissequa sua, uno concursu devicta, et litterarum disciplina continuo ad quandam veluti perfectionem evecta sit: tarde gliscunt artes, nec facile eruditorum vulgus melioribus rationibus adsuescit, vel eminentioribus ingeniis obtemperat, — ipsum denique illud problema, speculativam mentis facultatem cum empirica rerum observatione et intellectu synthetico constanter coniungendi maius est, quam ut vel saeculis decurrentibus solvi possit. Plurimum vero profectum esse in novo stadio adaperto, omissis ceteris, duo maxime viri ostendunt, alter BACO Verulamius, naturalis philosophiae, quae experimentis nititur, auctor immortalis, alter HELMONTIUS, medicus ille, si quis alius, religiosus ac philosophus vere Platonicus, qui universam litterarum disciplinam ingeniosissime complexus, rationem et doctrinam naturae proposuit, non modo notionibus eius

saeculi superiorem, sed nostra etiam aetate admirabilem. Sterilem HELMONTIUS logicen istam scholasticam, quae mortuis formulis litteras subegerat, viva psychologia prostravit, eademque vere demum philosophica, quoniam exacta organismi et experimentorum cognitione nitebatur. Servatis luminibus Pythagoricis et Platonicis, et doctrinae nervorum, quamvis imperfectae, ut tunc erat, ratione habita, exactissime omnium mentem ab anima distinxit, utra immortalis esset, utra in nihilum abiret, disertis verbis demonstravit, nec modo hominis christiani esse in res sacras inquirere, sed fidem etiam certa cognitione firmari ostendit, quae non nisi e doctrina naturali esset repetenda.

HELMONTIUS igitur singularia quaquaversum pervestigando, eademque alta meditatione in rationem et doctrinam comprehendendo, ARISTOTELEM, non dialecticum quidem, quem acerrime impugnavit, sed empiricum, tam ingeniose cum PLATONE conciliavit, ut inter auctores novae doctrinae naturalis summum locum teneret, nisi symbolico quodam et tristi scribendi genere discentes ab altioribus naturae studiis deterruisset. Profecto, si mediocri saltem eloquentia instructus, dicendo scribendoque in publicum prodiisset, vel si fieri omnino posset, ut eius indolis atrabilariae hominus dulci illa facundia atque ad persuadendum apta, et gratiarum in dicendo illecebris uterentur — parem nulla saecula vidissent physicum philosophum, novam faciem induisset universa doctrina naturalis, neque tot vel chemicorum vel mechanicorum, vel et Galenicorum deliramentis, velut undis iactata fluctuasset.

Attamen quae citius et intempestive in eminentioribus ingeniis sententiae maturescunt, germinant

eae et augescunt tardius in multis, dummodo verae sint et naturae accommodatae, nec unquam restinguuntur earum faces. Uno deinde tenore litterarum disciplina liberalis obstacula quaevis maiora superando, superstitionem vincendo, tenebras illustrando, ad praefixum ingenio finem tetendit. Nata est saeculo decimo septimo physiologia exactior experimentalis, invenit sanguinis motum **Harveus**, lymphaticum vasorum genus **Asellius**, cerebrum et nervos mirifice illustrando viam ad psychologiam munivit **Willisius**, chemia in doctrinae formam mutata e tenebris suis prodiit, physice **Aristoteli** valedixit, nulla disciplina incrementa non cepit magna et insperata. Medicina vero rem berbariam, omnemque historiam naturalem, quas sibi olim ad usum materiae medicae praestandum in quandam quasi servitutem adsciverat, sed liberaliter uti solet aluerat, manumisit demum, **Linnaei** maxime industria liberatas, nec amplius spe frustrati sunt meliores iam pridem concepta, fore ut exacta methodo aliquando uteretur omnis doctrina naturalis.

Primum ea potitae sunt physice et chemia, quae ob matheseos in metiendo et supputando auxilium huic prae ceteris idoneae videbantur, et mirum, quantis augmentis sub finem superioris saeculi ob id ipsum sint ornatae. Secutae sunt deinde affines disciplinae, quae quum in auorganica natura versentur, arctiori cum iis vinculo continentur: mineralogia, quae in discernendis lapidibus et mathematico crystallorum et chemico partium elementariarum examine utitur, — atque nata demum hoc nostro tempore geologia, quae omnem doctrinam naturalem in auxilium vocando, parva cum maximis conferendo, haud ita pridem Neptunum devincente Vulcano, terrae et structuram et historiam ex perturbationum vestigiis quibuscun-

que et vitae organicae reliquiis cognovit. Ipsa denique organicae vitae, multiplicis, oculosque scrutantium in splendidissima luce subterfugientis natura, tam exacto examini subiici coepta est, ut ad animam pateret aditus, apertis perceptionum ac motionum legibus in genere nervorum, quod omnem animalis vitae vim et ideam continet.

Proinde iam psychologia naturalis doctrinae pars gravissima extat, nec minus consequens est, quaecunque doctrina in psychicis rebus versatur, eam ad normam eius disciplinae esse dirigendam, quae sensuum varios fontes, notionum opinionumque et origines et variam dignitatem demonstrando, fallacia a veris, fidem denique ipsam a superstitione se discreturam pollicetur. Quae quum ita sint, singularum doctrinarum rationes inter se et mutatas esse et inversas, patet cuique, nec dubium est, quin et ipsum linguarum studium, quod olim totum erat in lectionum varietate, nec minutiis suis admodum adiuvit humanitatis studia, doctrinae naturalis animi pars insignis et sit et habeatur a cordatioribus.

In hanc igitur RENASCENTIUM IN LIBERALI NATURAE STUDIO LITTERARUM AETATEM incidit universitas nostra ad diem XVI. Mensis Augusti anni huius saeculi noni a FRIDERICO GUILELMO III. condita. Qualem se hucusque patriae praestiterit, in communi ingeniorum certamine, oratoris non est ad hunc diem constituti exponere, quum plurimi adsint, quorum nomina ob insignes virtutes per orbem terrarum feruntur, multi qui ad eruditionis fontes bis in aedibus olim adgressi, egregia perfecerunt in litteris. Liberalibus studiis ali et excoli immortalis mentis naturam, Borussorum populum artibus et litteris ad altiorem perfectionem evebi voluit beatus universitatis

nnstrae stator. Faxit deus optimus maximus, ut quicunque olim scientiam et doctrinam propagabunt ex his subselliis, sanctam eius voluntatem tueantur usque, ac sementem munifica manu factam messis sequatur uberrima. Patria ita omnis doctrinae gloria ac suo ipsius flore per saecula gaudebit, et donec aedes nostrae eruditorum professorum vocibus resonabunt, Friderici Guilelmi III. nostrarum rerum auctoris, liberalium studiorum vindicis memoria recoletur pie et grato animo.

Dixi.